

www.humak.fi

Opinnäytetyö

”Henkilökunta organisaation vastuullisuus- työntekijöinä ”

Ympäristösertifikaattien kartoitus Espoon kulttuurikeskukselle

Johanna Kari

Kulttuurituotanto
(240 op)

22.4.2020

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kulttuurituotanto

Tekijät: Johanna Kari
Opinnäytetyön nimi: ”Henkilökunta organisaation vastuullisuustyöntekijöinä”
Ympäristösertifikaatti kartoitus Espoon kulttuurikeskukselle.
Sivumäärä: 34
Työn ohjaaja(t): Jyrki Simovaara
Työn tilaaja: Mika Nikula, Krista Ruusunen

Organisaation ympäristöjohtamisen takana on sitoutunut johtoporras. Taustalla on organisaation kokonaisvaltainen suhtautuminen ympäristöasioihin. Ympäristöarvot ja tavoitteet on kirjattu organisaation strategiaan. Organisaatio on valmis sitouttamaan henkilöstön ja yhteistyökumppanit organisaation linjauksiin.

Ympäristöjohtamisen apuna ja työkaluina ovat sertifikaatit ja ympäristöohjelmat. Organisaatio sitoutuu jo hakuprosessin alussa muutokseen. Esimiehet ja työntekijät koulutetaan ja ohjeistetaan uusiin toimintamalleihin. Tavoitteiden toteutumista seurataan ja niistä viestitään avoimesti. Hakuprosessit vaativat resursseja, ja siksi ylemmän johdon sitoutuminen ja toiminnanjohtaminen korostuu.

Sertifikaatit ja ympäristöohjelmat näkyvät ulospäin positiivisena suhtautumisena ympäristöarvoihin ja kestävään kehitykseen. Organisaatioissa toteutumista voidaan seurata kustannusten pienenemisen kautta. Yksikön hankinnoissa suositaan ympäristömerkin saaneita tuotteita ja palveluita.

Kun aloitin opinnäytetyön tekemisen työn tarkoituksena oli selvittää Espoon kulttuurikeskukselle minkälaisia ympäristösertifikaatteja on olemassa ja mihin mitattaviin osa-alueisiin tulee kiinnittää huomiota jos hakuprosessi aloitetaan. Opinnäytetyön tarkoitus oli vastata kysymykseen ”mitä hyötyä eri sertifikaatit ja mallit tarjoavat kulttuurikeskukselle?” Tutkimuskysymys muuttui kun vuoden 2019 alussa tutustuin ja kevään 2020 aikana palasin kirjallisuuteen ja ympäristösertifikaattien sisältöihin.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykseksi nousi selvittää ympäristöjohtamisen merkitys organisaation ympäristöstrategiassa ja kuinka ympäristösertifikaatit ja ympäristömerkit ovat ympäristöjohtamista tukevia työkaluja. Miten ympäristövastuullisuudesta voidaan viestittää sisäisesti ja ulkoisesti? Minkälaisia vaihtoehtoja on olemassa ympäristöstrategian toteuttamiseksi Espoon kulttuurikeskuksen kaltaiselle julkisen sektorin kulttuuritalolle?

Opinnäytetyössäni tutustuin erilaisiin malleihin ja hakukriteereihin. Henkilöhaastattelut tein syksyllä 2019 ja kartoittaakseni nykytilan tein kyselyn ympäristöasioiden ja kestäväen kehityksen huomioimisesta henkilökunnalle ja sisäisille yhteistyötahoille keväällä 2020. Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää ja tukea Espoon kulttuurikeskuksen ympäristöjohtamista.

Asiasanat: kestävä kehitys, ympäristöjohtaminen, sertifiointi

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Cultural Management

Author: Johanna Kari

Title: "Staff as organisation sustainability workers"

Environmental certificate survey for Espoo Cultural Centre.

Number of Pages: 34

Supervisor(s): Jyrki Simovaara

Subscriber(s): Mika Nikula ja Krista Ruusunen

The organisation's environmental management policy is backed by a committed management team. The foundation of the policy is a comprehensive approach to environmental issues. Environmental values and targets are recorded in the organisation's strategy. The organisation is ready to engage staff and partners in their policies.

Certificates and environmental programs are used as a tool for environmental management. The organisation commits to change already in the beginning of the application process. Managers and employees are trained and instructed on new approaches. Achieving the objectives will be monitored and results communicated openly. The commitment and work of senior supervisors are emphasised as the application processes require resources.

Certificates and environmental programmes display a positive attitude towards environmental values and sustainable development. In organisations implementation can be monitored through a reduction in costs. The units' procurement policies favour eco-labelled products and services.

When I started working on this thesis the purpose was to find out for the Espoo Cultural Centre what kind of environmental certificates exist and which measurable factors should be addressed if the application process is started. Another purpose of the thesis was to answer the question of which benefits different certificates and models offer the Cultural Centre. The research issue changed when, at the beginning of 2019 and later in spring 2020, I studied literature and the contents of environmental certification.

The research topic of my thesis then changed to be an investigation into the importance of environmental management in the organisation's environmental strategy and how environmental certificates and eco-labels can be tools that support environmental management. How can environmental responsibility be communicated internally and externally? What options are there to implement an environmental strategy for a public sector cultural house such as the Espoo Cultural Centre?

In my thesis I became acquainted with different models and application criteria. In autumn 2019 I interviewed individual people and in spring 2020 I made a survey for staff and internal partners on the current state of attention to environmental issues and sustainability. The purpose of the thesis is to develop and support the environmental management policy of the Espoo Cultural Centre.

Keywords: sustainable development, environmental management, certification

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 KESTÄVÄ KEHITYS.....	7
2.1 Espoon kaupungin ympäristötavoitteet 2017-2021	8
3 YMPÄRISTÖSUUNNITELMAN PÄÄKOHTIA.....	9
3.1 Kierrättäminen.....	9
3.2 Sähkö.....	10
3.3 Hankinnat	11
3.4 Ravintolapalvelut.....	12
3.5 Laitoshuolto ja kiinteistöpalvelut	13
4 YMPÄRISTÖJOHTAMINEN	14
4.1 Maine.....	14
4.2 Mittarit.....	15
4.3 Sidosryhmät.....	16
5 YMPÄRISTÖOHJELMAMALLIT	17
5.1 Ekokompasi.....	18
5.2 Ekotukihenkilö.....	19
5.3 ISO 14001 -ympäristösertifikaatti ja ISO 20121- kestävä tapahtumien hallinta	20
5.4 Joutsenmerkki	23
5.5 WWF Green Office.....	24

5.6 EU-ympäristömerkki ja Vihreälippu	25
6 KYSELY JA TULOKSET	26
7 LOPPUPÄÄTELMÄT	29
7.1 Jatkotoimenpide ehdotelma	30
LÄHTEET	31
LIITTEET	34

1 JOHDANTO

Espoon kulttuurikeskus kuuluu Espoon kaupungin tapahtuma- ja kulttuuripalveluihin, joka kuuluu kulttuurin tulosityksikköön ja sen alla sivistystoimeen.

Kulttuurikeskus on kaikille avoin tila. Kulttuurikeskuksessa toimii myös vuokralaistoi-
mijoita. Talossa toimii esimerkiksi Tapiolan kirjasto, Tapiolan sinfonieta ja Espoon
musiikkiopisto. Konserttien ja tilaisuuksien lisäksi kurssitoimintaa järjestetään lap-
sille ja aikuisille.

Vuonna 2018 kulttuurikeskuksessa järjestettiin yli 600 yleisötilaisuutta. Ohjelmaa jär-
jestetään kahdessa salissa ja aulatilaisissa. 800 paikkainen Tapiolasali ja 300 paikkai-
nen Louhisali tarjoavat muuntautuvat puitteet erilaisille tilaisuuksille.

Opinnäytetyöni selvittää Espoon kulttuurikeskukselle, kuinka ympäristöjohtaminen
liittyy organisaatiojohtamiseen ja kuinka ympäristösertifikaatit ovat ympäristöjohta-
misen työkaluja.

Opinnäytetyöni esittelee Espoon kulttuurikeskukselle ympäristösertifikaattien sisältä-
miä mittareita ja minkälaisiin tavoitteisiin ympäristövastuullinen strategia kytkeytyy.
Tätä työtä varten tutkin erilaisia ympäristömerkkejä ja -,sertifikaatteja. Aloitin selvi-
tykset vuoden 2019 alussa ja jatkoin vuoden 2020 alussa. Esittelen erilaisia sertifikaat-
teja ja toimintamalleja myöhemmin luvussa viisi.

Kestävän kehityksen toimintamallit tukevat johtamista. Organisaatioiden kestävän
kehityksen linjaukset tukevat kustannus tehokkaita ratkaisuja. Käytännössä toiminta
näkyvät jätemäärien vähentämisessä, hankinnoissa ympäristömerkkien ja pitkäikäisyy-
den suosiossa ja huomioimalla energiasäästöt. Ympäristöohjelmat ovat tarkoitettu
johton työvälineeksi. Yritysvastuujohtajan rooliin kuuluu kestävän kehityksen tuomi-
nen osaksi johtajuutta. Roolissa vaaditaan kykyä hahmottaa ja havainnollistaa asioita
pitkällä aikavälillä. (Koipijärvi, Kuvaja 2017, 87).

Espoon kulttuurikeskuksen työntekijöiltä ja sisäisiltä yhteistyökumppaneilta kysyttiin
näkemyksiä talon ympäristöarvoihin ja ympäristösertifikaattien tunnettavuutta. Vas-
tauksia sisäiseen kyselylomakkeeseen tuli vähän verrattuna työskentelevien henkilös-
tön määrään eri yksiköissä. Ravintolapalveluita Kanresta Oy ja Espoon kaupungin pal-
veluliikelaitoksen edustajaa haastateltiin henkilöhaastattelulla.

2 KESTÄVÄ KEHITYS

Kestävän kehityksen työtä ohjaavia ohjelmia on Espoon kaupungilla useita. Tarkoituksena on löytää ratkaisuja, joilla tuetaan kaupungin hiilineutraalius vuoteen 2030 tavoitteiden saavuttamiseksi. Espoon kulttuurin tulosityksikkö on sitoutunut edistämään KulttuuriEspoo2030-linjauksiin kirjattua kestävän kehityksen tavoitteita.

Espoon kaupungin valtuusto on päättänyt, että Espoo on kestävän kehityksen kaupunki. Kestävä kehitys on ekologista kestävyyttä, mutta myös sosiaalista, kulttuurista ja taloudellista kestävyyttä. Kestävän kehityksen tavoitteiden toivotaan olevan näkyvissä kaikissa yksiköissä. (Huida Outi 21.2.2020, Espoo kaupunki).

Espoon kaupunki on sitoutunut kestävään kehitykseen. ”Kestävän kehityksen työstä viestitään kaupungin sisällä ja ulospäin yhtenäisellä ilmeellä ja tunnuksin. Näin moninainen tekeminen nivoutuu mielikuvallisesti yhteen ja muodostaa kokonaisuuden. Kestävän kehityksen viestintä on osa Espoo-tarinaa. Ilme on suunniteltu jatkumoksi tarinan tyyliin. Sillä myös vahvistetaan kaupungin yhteisökuvaa.” (Vehviläinen Taina 29.7.2019, Espoon kaupunki).

Vuodesta 2005 lähtien YK, OECD ja Maailmanpankki ovat korostaneet voimakkaasti, että globaalia taloutta tulee vihertää eli tulee siirtyä vihreään talouteen ja kasvuun. OECD korostaa, että vihreä kasvu ei ole vaihtoehto kestäväälle kehitykselle, Vihreä kasvu vastaa väestönkasvun, ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen riittävyyden haasteisiin. Tavoitteena on lisätä taloudellisia mahdollisuuksia maailman lisääntyvälle väestölle ja samalla voimistaa luonnonvarojen ja ympäristövaikutusten irtikytkentää tuotannosta. Vihreän kasvun tulee johtaa vähähiiliseen tai hiilineutraaliin maailmantalouteen. (Ollikainen, Pohjola 4.2013, 33).

Asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen ja niiden täyttäminen on yrityksen olemassaolon edellytys ja liiketoiminnan perusta. Kuluttajien kiinnostuksesta yrityksissä tehdään vastuullisia valintoja ja samalla hyödyntäen ympäristön kannalta kestäviä toimintatapoja tai osoittaen sosiaalista vastuullisuutta. Vastuullisuudesta on tullut tai tulossa kaikille yrityksille markkinoillepääsyn ja siellä pysymisen ennakkoehto. (Koipi-järvi, Kuvaja 2017, 129).

Yritysvastuu on strategista ja tulee ymmärtää osana yrityksen arvonmuodostusta. Yritysvastuun väitetään tuovan lisäarvoa parantuneen myynnin, pienentyneiden kustannusten tai korkeamman hinnan muodossa. Yritysvastuusta on puhuttu käyttämällä termiä yhteiskuntavastuu. Vastuullisuus rakentuu sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti ja kestävän kehityksen kautta usein lisätty kulttuurinen kestävyys. (Koipijärvi, Kuvaja 2017, 19-21).

Ympäristösertifikaatit ovat johdontyökalu. Kuitenkin tavoitteiden seurannan kannalta, jos yritysvastuuta ei ole huomioitu strategiassa, prosesseissa eikä liiketoiminnassa. Eikä myöskään yritysvastuun tavoitteita ole yhdenmukaistettu organisaatiossa. Seurauksena on tavoitteiden seurannan yksipuolisuus. Vastuullisuusasiat nousevat esille vain yksittäistapauksina kuten vuosittaisina raportteina ja seuraamalla muuttamaa todennettavaan ympäristömittaria. (Koipijärvi, Kuvaja 2017, 22.)

2.1 Espoon kaupungin ympäristötavoitteet 2017-2021

Espoon kestävän kehityksen poikkihallinnallinen kehitysohjelma 2013-2017 Espoon luonto ja ympäristö tähtää siihen, että ympäristön tila säilyy hyvänä ja luontoarvot säilyvät kaupungin kasvaessa. Tavoitteena on myös espooalaisten parempi tietoisuus Espoon luontoarvoista ja osaavat nauttia ympäristöstään laaja-alaisesti. (Espoon ympäristökeskus 2017, 3.)

Espoon ympäristönsuojeluohjelmia on useita. Espoon vesiensuojelun toimenpideohjelma 2016-2021. Tavoitteena on vähintään hyvän ekologisen tilan saavuttaminen vesistöissä. Tavoitteen saavuttamiseksi toteutetaan vesien tilaa parantavien toimenpiteiden vaikutusten seuranta. (Espoon ympäristökeskus 2017, 3.)

Espoon ilmasto-ohjelma 2016-2020 valtuuston hyväksymä ilmasto-ohjelma linjaa kuusi toimenpidetekonaisuutta. Tavoitteena ohjelmassa on kääntää esimerkiksi kasvihuonepäästöt laskuun nopeasti. Espoo tahtoo olla hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä. Asukaskohtaiset päästöt tulee saamaan vähentämään 60% vuoteen 2030 mennessä. (Espoon ympäristökeskus 2017, 3.)

Espoon kaupungin ilmansuojelun toimintaohjelma 2008-2016 ohjelmassa ovat toimenpiteitä ilmanlaadun parantaminen. Toimenpiteet koskevat maankäytön ja liikenne-

teen suunnitteluun. Joukkoliikenteen edistämistä, katupölyn torjuntaan ja puun pienpolttoa. Vuodesta 2016 alkaen toteutetaan ilmasto-ohjelman toimenpitein. (Espoon ympäristökeskus 2017, 3.)

Espoon luonnon monimuotoisuuden suojelun toimenpideohjelma 2012-2020 tavoitteet ovat pysäyttää monimuotoisuuden köyhtyminen vuoteen 2020 mennessä velvoittavat myös paikallistasolla. (Espoon ympäristökeskus 2017, 3.)

Espoon ja Kauniaisten kaupunkien ympäristömeludirektiivin mukainen meluntorjuntasuunnitelma 2013-2017. Melutorjuntasuunnitelma tehdään EU:n meludirektiivin velvoittamana. Pyöräilyn edistämishjelma 2013-2024. Espoon pyöräilyn tavoitteena on kaksinkertaistaa pyörällä kuljettavien matkojen osuus vuoteen 2024 mennessä. (Espoon ympäristökeskus 2017, 3.)

3 YMPÄRISTÖSUUNNITELMAN PÄÄKOHTIA

Kestävää kehityksen prosesseja ja tuloksia voi organisaatioissa mitata. Näkyvä mittareita on energiansäästö, jätteiden vähentäminen ja ympäristöä säästävät hankinnat ja liikkumisvalinnat. Tuloksia voidaan seurata sekä niille voidaan asettaa strategisia tavoitteita.

3.1 Kierrättäminen

Pääsääntöisesti kaupungin toimipisteissä kerätään bio- ja sekajätettä, kartonkia ja pahvia. Tarpeen mukaan kerätään myös valkoista toimistopaperia ja tietosuojapaperia. Joissakin kohteissa kerätään esimerkiksi metallia, lasia tai muovia. Palveluliikelaikoksessa ja kaupungin kierrätysohjeissa ongelmaksi nostetaan olemassa olevan lajittelun laajentamista vaikeuttaa usein jätehuoneiden pieni koko, jolloin sinne ei mahdu enempää lajitteluastioita. Käytännössä jätehuoneiden koon kasvattaminen onnistuu ainoastaan uudisrakennuksissa tai peruskorjauksien yhteydessä, mikäli asia on otettu suunnitteluvaiheessa huomioon. (Espoon kaupunki, Essi , 1.3.2020.)

3.2 Sähkö

Yhdeksi osaksi vastuullisen tapahtumantuotannon elementteihin listataan kuuluvaksi energiamallien suunnittelu. Suunnittelussa tulisi suunnata huomio uusiutuviin energialähteeseen. Uusiutuvat energialähteet tulisi huomioida valaistuksessa, jätehuollossa ja hankintojen vaikutuksissa. Uusiutuvilla energialähteillä tarkoitetaan bioenergiaa, aurinkoenergiaa, vesivoimaa, maalämpöä ja tuulienergiaa.

Nykyisin energiaratkaisuissa pyritään verkkomaisempaan energiamalliin. Sähköjärjestelmissä pyritään käyttämään osaksi muita kuin perinteistä sähkötuotanto tapaa. Finlandia-talon katolle on esimerkiksi asennettu aurinkopaneeleja. Suomessa tulevaisuuden painopiste on bioenergiassa. Energian käyttöä voi tehostaa lukuisin eri toimin tyypillisesti kustannustehokkuus suhteessa energiantuotantoon. Teknologian kehitys on mahdollistanut uusiutuvien energialähteiden käytön entistä tehokkaammin vahvaksi vaihtoehdoksi sähköntuotannossa. (Lund 2017, 59-61.)

Tekniikan kehityksessä uusiutuvat energialähteet ovat varteen otettava mahdollisuus. Tuulienergian tuotannosta ei synny päästöjä ilmaan, veteen tai maahan. Aurinkoenergia voidaan käyttää yhdessä toisen lämmitysmuodon kanssa. Lämpöpumppujärjestelmä on käyttökustannuksiltaan edullisempi ja pitkäikäinen. Uudenlainen tekniikka mahdollistaa korvaavan tekniikan asennuksen ilman esteettisiä haittoja ja tekniikka voidaan piilottaa pois näkyviltä. (Lindroos, Teriö 2012, 15-17.)

Kulttuurikeskuksessa on vuodesta 2005 lähtien huomioitu energiatehokkuus ja siirrytty käyttämään LED-valaistusta julkisivun juhla-valaistuksessa. Vuonna 2019 Valaistuksessa siirryttiin käyttämään sävyiltään lämpimämpiä LED-valoja. Päällä olevien lamppujen määrää voi säätää alueittain.

Uudistus mahdollistaa erilaisen valon tarpeen huomioimisen ja vähentää energiankulutusta. Valolla luodaan elämyskokemusta. Valaistusta voidaan käyttää tehokeinona luomaan ja tukemaan asiakkaan kokonaisvaltaista tapahtumakokemusta.

Kohdevalaistuksessa suositellaan käyttämään LED-valaistusta. Espoon kaupungin omiin kiinteistöihin vaihdetaan LED-valaistus. Yleisvalaistukseen halutaan kiinnittävän huomiota, että käyttöä pystyy rajaamaan vaan sinne missä sitä tarvitaan, kun sitä tarvitaan. Valaistuksen säätämiseen ja rajaamiseen kannustetaan kestävän kehityksen ajattelussa. (Lindroos, Teriö 2012, 11.)

3.3 Hankinnat

Kestävän kehityksen näkökulmasta hankintojen eettisyys perustuu ympäristömerkittyjen tuotteiden valitsemiseen. Hankinnoissa suositellaan ympäristömerkittyjen tuotteiden hankintaa.

Kaupungin ohjeistuksessa kannustetaan välttämään kertakäyttötuotteiden hankintaa. Hankintoja tulisi tehdä suurissa erissä ja valita ympäristöystävällisiä tuotteita. Hankinnoissa tulisi huomioida energiankulutus ja kierrätettävyys.

Ympäristömerkkien edellyttäminen julkisessa hankinnassa on vapaaehtoista. Hankintalaki on laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista. Kuitenkin hankintayksikkö voi halutessaan vaatia merkkiä näytöksi siitä, että hankinnan kohde vastaa ympäristöominaisuuksia. (Ympäristömerkintä Suomi, PTCServices Oy 03/2017, 3.)

Tapahtumatuotannossa lähtökohdaksi suositellaan arvioimaan hankinnoissa tapahtuman materiaalien tarpeellisuutta ja tapahtumalle tuottamaa lisäarvoa. Hankintojen pitkäikäisyys ja tapahtumatuotannossa tuotteiden ja materiaalien kertakäyttöisyys kyseenalaistetaan. (Lindroos, Teriö 2012, 17.)

Hankinnoissa kannustetaan tutustumaan toimittajiin, jotka valmistavat tuotteita kierrätysmateriaaleista. Ympäristömerkityt tuotteet kuormittavat ympäristöä vähemmän kuin muut vastaavat tuotteet. Tuotteet ovat omassa tuoteryhmässä ympäristöystävällisin vaihtoehto. (Lindroos, Teriö 2012, 21.)

Kestävän kehityksen näkökulmasta hankinnoista puhuttaessa ei tarkoiteta pelkästään materiaalihankintoja. Hankintoja tehtäessä on otettava huomioon ympäristönäkökulmat, mutta myös eettisyys ja taloudellisuus. Sosiaalisella vastuullisuudella tapahtumatuotannossa painotetaan paikallisen työvoiman, yritysten ja työllistetäänkö työttömiä henkilöitä. (Lindroos, Teriö 2012, 19.)

WWF on tehnyt paperioppaan, jonka tarkoituksena on ohjeistaa kuinka voi vähentää päästöjä ja ehkäistä luonnon monimuotoisuuden vähenemistä. Oppaassa on paperimittari, jolla WWF pyrkii vaikuttamaan, ettei ostopäätösten tärkeimpänä kriteerinä ole hinta. Päätökseen vaikuttavat eettisyys, kuten puun alkuperä ja tehtaiden energian käyttö ja päästöt. (Lindroos, Teriö 2012, 21.)

Tapahtumatuotannossa tulisi kestävän kehityksen näkökulma sisällyttää hankinnoissa yhteistyö, jatkokäyttömahdollisuus tulevissa tapahtumissa ja tarjouspyyntöihin sisällyttää kestävän kehityksen näkökulma ja ympäristömerkityt tuotteet. Hankintoja tehtäessä ja päätöksessä tulisi huomioida tuotteen elinkaari valmistuksesta, käytöstä ja loppusijoituspaikasta. (Lindroos, Teriö ,22.)

3.4 Ravintolapalvelut

Kahvila-ravintola Nuotti on toiminut Kulttuurikeskuksessa alle vuoden ja on yksi Kanresta Oy:n toimipaikoista. Yrityksen tavoite on olla Suomen johtava kulttuuri- ja tapahtumatalojen ravintoloitsija.

Ravintoloiden toiminta suunnitellaan toimintaympäristöä mukailleen. Kulttuurikeskuksessa kahvila on auki kävijöille maanataista lauantaihin. Lounas tarjoillaan arkipäivisin ja tapahtumien aikaiset ravintolapalvelut väliaikatarjoiluista yksityistilaisuuksiin. Kanrestan toiminnassa huomioidaan ympäristöystävällisyys. Kanresta haluaa olla vastuullinen yhteistyökumppani.

Haastattelin ravintolapäällikkö Noora Gröhnin henkilöhaastattelussa. Haastattelussa nousivat esille teemat kierrätysmahdollisuuksista, tulevaisuuden suunnitelmista ja kestävän kehityksen huomioimisesta Kanrestan liiketoiminnassa.

Kulttuurikeskuksen kierrätyspisteet määrittävät ravintolan kierrätysmahdollisuudet. Ravintolan jätemäärä on pientä ja suurin hävikki muodostuu väliaikamyynnistä. Muovipakkausten määrää on jo mahdollisuuksien mukaan vähennetty. Ruokakuljetuksia haluttaisiin harventaa kahteen tai kolmeen kuormakuljetukseen viikossa, mutta tällä hetkellä ravintolan käytössä olevat tilaratkaisut eivät ole sitä mahdollistaneet. Ravintolapalvelut toivoisivat ratkaisua vesipisteelle ilman kertakäyttömuovipikareita. Pahvipikarit olisivat vain väliaikainen ratkaisu ja kustannuskysymys pidemmällä aikavälillä.

Gröhnin mielestä nykyisin ei ole enää mahdollista, ettei kasvisruoka olisi päivittäinen vaihtoehto lounaslistalla.

Toiminnan kannalta oleellista kestävän kehityksen toteuttamisessa on tarvittavat kierrätyspisteet ja kierrätysmahdollisuudet. Ravintola kierrättää jo nyt kaikki oleellimmat jätteet kuten esimerkiksi bio-, muovi-, metalli- ja lasijätteen. Kehitysehdotuksena

onkin ylipäättään hankkia enemmän roskakoreja yleisiin tiloihin mutta vähintään ainakin kolmikantakierrätyspisteet ja LED-valaistus, liiketunnistevalaistus sekä vesipiste juomapullojen täyttämiseen.

Kestävän kehityksen edistäminen alkaa pienistä ratkaisuista ja asiakaslähtöisyydestä. Kumppanivalinnoissa tehdään Kanrestan organisaatiossa paljon selvitystyötä. Hankinnoissa suositetaan Reilun kaupan tuotteita, luomutuotteita ja kotimaisiatuotteita.

Vuoden toiminnan jälkeen on mahdollista nostaa Reilun kaupan luomutuotteiden käytettävien päivittäisten tuotteiden määrää kahteentoista. Käytännössä tämä tarkoittaa anomusta Reilun kaupan luomutuotteiden taso ykkösestä nostoa taso kakkoseen.

3.5 Laitoshuolto ja kiinteistöpalvelut

Kulttuurikeskuksen laitoshuollon ja kiinteistönhoidon hoitaa Espoon kaupungin tilapalvelut yksikkö. Haastattelin Anitta Myllynen palvelusuunnittelijaa Espoon kaupungilta Tilapalvelut yksiköstä. Hän auttaa Espoon kaupungin toimipisteitä kestävän kehityksen mukaisten ajattelumallien jalkauttamisesta.

Kulttuurikeskuksessa ympäristövastuullisen toiminnan aloittaminen tarkoittaa työryhmän muodostamista. Yleisissä tiloissa olevat roskakorit ovat ensimmäisiä asioita, joista toimintaa voi aloittaa kehittämään. Yleisten tilojen roskakorit ovat sekajätteroskakoreja. Ehdotuksena liikelaitoksenpuolelta on, että roskakorit vaihdetaan kierrätysroskakoreihin ja kierrätyspisteisiin.

Kierrätys tulisi tehdä koko talon ja sen kaikkia toimijoita koskevaksi. Tähän tarvitaan johdollista tukea. Kestävän kehityksen tarkoituksena on, että ympäristöohjelman avulla jätemäärät ja kulutusta saadaan vähennettyä ja tätä kautta kustannustehokkuutta.

Yleisten tilojen fasilitoineissa on kulttuurikeskuksessa päivitettävää. Yleisövessoihin käsipaperin tilalle suositellaan vaihtoehtoja. Kuten lisätä pyyhekuivaajia, paperiarkin-annostelijoita ja käsienkuivaajia. Kulttuurikeskuksessa on jo käytössä pyyhekuivaajat ja saippua-annostelijat.

Sertifikaattien hakuprosessit ja seuranta vaativat resursseja. Rahallisten resurssien lisäksi prosessi vaatii henkilöstöresursseja. Tästä syystä Myllynen suosittelee aloittamista käytännönläheisillä toimilla ja näiden toimintojen jalkauttamisessa ensisijaisesti

tarvitaan johdollista strategiatyötä. Myllynen suosittelee strategian aloittamista ympäristötyöryhmän perustamisella ja kierrätyksen tehostamisella. Toiminnan aloittamiseen on kaupungilla tarjota yksiköille tukea ja neuvontaa.

4 YMPÄRISTÖJOHTAMINEN

Espoolaisen johtaminen koostuu neljästä johtamisen kulmakivistä. Nämä kulmakivet pohjautuvat Espoon kaupungin strategiaan eli Espoon tarinaan.

Espoon kaupungin johtamisen kulmakivet ovat seuraavat.

1. Asiakslähtöinen toiminta.
2. Vastuullinen edelläkävijyys.
3. Johtajana, esimiehenä ja asiantuntijana kasvaminen.
4. Arjen sujuvoittaminen.

Espoon kaupungin johtamiseen kuuluu myös myönteinen ihmiskäsitys ja arvostava vuorovaikutus.

4.1 Maine

Maine on organisaation sidosryhmien arvio organisaatiosta. Se perustuu asiakkaiden ja yhteistyökumppanien kokemuksiin ja mielikuviin. Arvon ajatellaan muodostuvan omaisuuden, tuloksen ja aineettomasta pääomasta. Aineettoman pääoman muodostavat henkilöstön osaaminen, prosessit, suhdeverkot, yhteistyösuhteet ja yrityksen maine. Imago on mielikuva organisaation tuotteesta tai palvelusta. Se muodostuu mielikuvista ja uskomuksista. Brändi on mielikuva tuotteesta tai palvelusta. Brändi voi vahvistua tai heikentyä kuluttajan omasta kokemuksesta, mutta brändi ja maine voidaan rakentaa markkinointiviestinnän keinoin. (Vallo, Häyrynen 2016, 39.)

Tietoinen brändityö tähtää maineen kohottamiseen. Brändi antaa vastaanottajalle arvolutapauksen ja luo odotuksia. Arvolupaus viestittää omaehtoisella viestinnällä, mutta negatiiviset kokemukset ja toiminta voivat heikentää arvolutapausta ja siten myös brändiä. Vahva brändi kestää pieniä mainekolhuja, koska taustalla on positiivista brändikuvaa ja kokemuksia. Brändi on niiden mielikuvien summa, joita paikkakunnan sidosryhmillä yhteensä paikasta on. (Kuntaviestinnän opas 2016, 32.)

Espoon kulttuurikeskuksen maine muodostuu asiakkaan näkökulman kautta. Kulttuurikeskus voidaan nähdä paikallisena julkisena tilana ja esitysten luonteen ja järjestäjän kautta. Asiakas ei erottele eri järjestäjiä toisistaan vaan asiakkaalle asiakkuus edustaa Espoon kulttuurikeskusta, vaikka järjestäjätaho olisi esityskäynneillä eri.

Hyvä maine ja vahva brändi vahvistavat elinvoimaisuutta ja yhteisöllisyyttä. Brändillä on vaikutus henkilöstön tyytyväisyyteen ja työnantajamielikuvaan. Pitkäjänteisen brändityön pohjana on hyvä ilmapiiri, työn onnistumisen edellytyksenä on tavoitteen muodostuminen ja toteuttaminen. (Kuntaviestinnän opas 2016,33-34)

Ympäristösertifikaatti kertoo yrityksestä ulospäin, että ympäristöarvot huomioidaan toiminnassa ja niihin kiinnitetään huomiota. Ympäristösertifikaateilla on oma maineensa ja ne luovat jo omia arvolupauksia, joiden toteutuminen tulisi näkyä kulttuurikeskuksen asiakkaille. Viestintä ympäristöasioiden huomioimisesta organisaatiossa tulisi näkyä kotisivuilla ja näkyvänä toimintana julkisissa tiloissa. Nykyisin ympäristöarvojen näkymistä ja yhdistäminen organisaation mainekuvaan pidetään yhtenä kilpailukeinona.

4.2 Mittarit

Ekologisia ja ympäristöarvoja kuvaavina mittareina ekologinen jalanjälki on tunnettu mittari. Nykyisin käytetään laskentamittarina myös hiilijalanjälki tai vesijalanjälki. Kritiikkiä mittarit ovat saaneet olemalla näennäisen konkreettinen ja helposti harhaanjohtavana. Verrataan toisiinsa laskennallisia maa-aloja ja ekologinen vaje määritellään kansallisen kulutuksen ja ekologisen kapasiteetin erotuksena, mikä sivuuttaa kansainvälisen kaupan tuomat edut ihmiskunnalle. (Ollikainen, Pohjola 4. 2013, 11.)

Ilmasto-opas.fi on Ilmatieteenlaitoksen, Suomen ympäristökeskuksen ja Aalto-yliopiston ylläpitämä sivusto. Sivustolla myönnetään, että kulttuurin ja taiteen hiilijalanjäljen laskeminen on vaikeaa, koska yksiselitteistä rajanvetoa kulttuuriin liitettävistä päästöistä ei ole kehitetty (Ilmasto-opas.fi,kunnat,kulttuuri-hillintä 2020a).

Sivustolla kannustetaan luomaan uusi hyvä ilmastokulttuuri. Kunnat pohtimaan ja arvioimaan kulttuuripalveluiden haittoja ja hyötyjä. Kuntaa ja kuntalaisia kannustetaan yhteistyöhön perinteisten kulttuuripalveluiden ja kodin niin sanotun nautintakulttuurin rinnalle omaksuttaisiin mahdollisimman vähäpäästöistä elämäntyyliä ja ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja. Keväällä 2020 koronaviruksen aiheuttaman poikkeustilan

takia kulttuurin ja taiteen tekijöiltä on vaadittu luovuutta ja peruuntuneiden konserttitali esitysten tilalle on tullut livestreamaus. (Ilmasto-opas.fi,kunnat,kulttuuri-hilintä 2020b.)

Tulosten viestimisessä on olemassa samat ohjeet kuin viestinnässä yleisestikin. Tulosten viestiminen tulee olla aktiivista ja läpinäkyvää. Tietoa tulee antaa kattavasti olenaisista vastuullisuuden osa-alueista. Tulosten esittämisessä tulee olla johdonmukainen ja kaikki rajaukset, taustaoletukset, tiedonlähteet ja laskentamenetelmät tulee olla näkyvissä ja antaa mahdollisuuden arvioida yrityksen esittämien tietojen luotettavuutta. Suositeltavaa on, että erilaisia vaikutuksia eri osa-alueilta tulisi pitää erillään ja vertailla niitä rinnakkain. (Tynkkynen, Berninger 2017, 107.)

Kyselytutkimuksessa mittareina toimivat kysymykset ja väitteet, joilla pyritään mittaamaan erilaisia ilmiöitä. Ilmiöt sisältävät erilaisia arvoja ja asenteita. Vehkalahti muistuttaa, että valmiisiin mittareihin tulee suhtautua varauksellisesti, koska mitattavuus toisessa yhteydessä ei ole itsestään selvyyttä. Mielipiteiden, asenteiden ja arvojen tutkiminen ei ole helppoa. Tulosten analysoinnissa haasteena ovat tiedonkeruu, mitaaminen ja tutkimuksen sisällölliset tavoitteet. (Vehkalahti 2014, 12.)

4.3 Sidosryhmät

Vuorovaikutteinen sidosryhmätyö edellyttää joustavuutta ja kykyä reagoida sidosryhmien näkemyksiin ja odotuksiin. Ymmärrystä siitä, miten toimintaympäristön muutokset voivat vaikuttaa. Vuorovaikutus ilmenee halukkuutena altistaa yritys ja toimintakulttuuri kriittisellekin keskustelulle ja tarvittaessa halukkuutta muuttaa näkemyksiä ja toimintatapoja. Yrityksen sidosryhmillä tarkoitetaan joko ryhmää, tahoja tai henkilöä, jonka toiminnalla on vaikutuksia yrityksen toimintaan ja menestymiseen tai taho, jonka toimintaan ja menestykseen yrityksen toiminnalla on vaikutusta. (Koipijärvi, Kuvaja, 2017, 120-121.)

Kysely talon henkilökunnalle ja sisäisille toimijoille lähetettiin sähköpostilla avoimena linkkinä, jota pystyi jakamaan yksiköissä eteenpäin. Espoon kulttuurikeskuksen vakituisen henkilökunnan lisäksi kulttuurikeskukseen toimijat, joille kysely lähetettiin, olivat Espoon musiikkiopisto, Tapiolan kirjasto, Tapiolan sinfonietta ja Espoon kaupunginteatteri. Kysely lähetettiin lokakuu 2019- tammikuu 2020 välillä. Henkilökohtaiset haastattelut tehtiin syyskuu-lokakuu 2019.

Sidosryhminä ajatellaan yhteistyökumppanitahot, tavarantoimittajat ja alihankkijat, mutta henkilöstöä ei aina ajatella sidosryhminä, koska yleensä viitataan yrityksen ulkopuolisiin tahoihin. Työntekijät nähdään osana yritystä. Kuitenkin juuri työntekijät pitäisi nähdä yrityksen tai organisaation vastuullisuustyöntekijöinä. Johdon ja esimiesten tulee avata työntekijöille, miten yritys vastuullisuus liittyy strategiaan. Ennen kaikkea työntekijöiden pitää voida uskoa siihen, mitä yritys tekee ja miten se toimii. (Koipijärvi, Kuvaja 2017, 125.)

Yritysvastuusta tulee näin yksi osa henkilöstöjohtamista, ympäristöjohtamista ja organisaation strategiaa, kun se ymmärretään osana yrityksen arvonmuodostusta. Yritysvastuu tuo organisaatiolle suoraa lisäarvoa, koska se parantaa myyntiä pienentyneiden kustannusten tai korkeamman hinnan muodossa. Epäsuorasti se vaikuttaa henkilöstön sitoutumiseen, maineeseen ja brändin arvoon. (Koipijärvi, Kuvaja 2017, 21.)

5 YMPÄRISTÖOHJELMAMALLIT

Tässä luvussa esittelen erilaisia ympäristösertifikaatteja tai -, ohjelmia. Soveltuminen monipuoliseen kulttuuritaloon oli merkittävä lähtökohtainen valintakriteeri selvitystä aloittaessa. Vaihtoehtoihin tutustuminen alkoi muihin vastaavan toimintaympäristön omaaviin kohteisiin tutustumalla. Tutustuin Suomessa vastaavanlaisiin kulttuuritaloihin, joille sertifikaatti on myönnetty tai kulttuuritalossa toimivalle yhteistyökumppanille.

Finlandia-talolle on myönnetty ISO 9001-laatu järjestelmän ja ISO 14001-ympäristöjärjestelmä. Finlandia-talolla sivuillaan on koottu ympäristötaulukko. Taulukossa on keskeisemmät seurantatunnusluvut, ohjelmat sekä toimenpiteet, joihin talossa on sitouduttu. Kanresta on ravintoloitsijana Finlandia-talossa. Finlandia-ravintolalle on myönnetty Ekokompassi- sertifikaatti.

Kongressikeskus Dipolille on myönnetty Suomen ensimmäisenä kokouspaikkana WWF:n Green Office -sertifikaatin vuonna 2004. April Jazz –festivaali sai ympäristösertifikaatti Ekokompassin vuonna 2013. Olympiastadionille Ekokompassi sertifikaatti myönnettiin joulukuussa 2013.

Tampere-talo on omien sivujensa mukaan Suomen ensimmäinen energiankäytöltään hiilineutraali kongressi- ja konserttikeskus. Vuonna 2014 Tampere-talo sai Joutsenmerkin ensimmäisenä kongressitalona Pohjoismaissa.

Pohjoismainen ympäristömerkki Joutsenmerkki sertifikaattia ei ole suoranaisesti suunniteltu kulttuuripalveluita varten. Joutsenmerkki on rajattu hotelli, retkeilymaja, ravintola ja kongressikeskus toimijoihin. Ekokompassi soveltuu tapahtumille ja tapahtumaorganisaatioille. ISO 20121 taas on suunniteltu lähtökohtaisesti jo tapahtumille ja tapahtumaorganisaatioille.

Laatujärjestelmä termi pitää sisällään standartoidut johtamisjärjestelmät. Johtamisjärjestelmät erotellaan henkilöstö-, laatu- ja ympäristöjohtamiseen. Johtamisjärjestelmissä keskitytään yrityksen tai organisaation kehittämiseen, tuotteiden ja palvelun jatkuvaan parantamiseen. (Huuskonen, 2018.)

Kiinteistöille suunnattuja sertifikaatteja en valinnut tähän opinnäytetyöhön, koska ne eivät ole sertifikaatteja, joiden hakemisprosessiin kulttuuripalvelut voivat vaikuttaa. Espoon kaupungin tilapalvelut vastaavat kulttuurikeskuksen kiinteistöstä.

5.1 Ekokompasi

Sertifikaatin rakentaminen alkaa alkukartoituslomakkeen täyttämällä. Alkukartoituslomakkeen tarkoituksena on auttaa tunnistamaan nykytila ja asettaa tavoitteita sekä toimenpiteitä suunnittelussa. Sertifikaatin toteuttamisen tukena on asiantuntijaneuvoja. Tapaamisella tehdään projektisuunnitelma ja sovitaan organisaation avainhenkilöt. (Ekokompassi.fi, 2020a.)

Ympäristöohjelmaan kirjataan konkreettiset tavoitteet ja toimenpiteet. Tavoitteet nousevat ympäristövaikutusten arvioinnin pohjalta. Ohjelma tehdään neuvojan tuella, mutta neuvoja myös hyväksyy suunnitellun ohjelman. Ekokompassissa painotetaan johdon sitoutumista ympäristöarvoihin. (Ekokompassi.fi, 2020b.)

Ennen auditointia yritys toteuttaa ympäristösuunnitelmaa puolesta vuodesta vuoteen. Auditointiin valmistautuessa raportoidaan työn eteneminen ja tunnusluvut. Auditointin läpäisy antaa oikeuden Ekokompassi-logon käyttämiseen. Auditointi tehdään uudelleen kolmen vuoden välein. Sertifikaatti ja logon käyttöoikeus ovat voimassa kolme vuotta. (Ekokompassi.fi, 2020c.)

Ekokompassin hinta koostuu rakentamismaksusta, vuosimaksusta ja auditointimaksusta. Rakentamismaksu pitää sisällään tapaamiset neuvojan kanssa, avainhenkilöiden koulutukset, materiaalipankin, raportointityökalun ja vuoden aikaa järjestelmän rakentamiseen auditointia varten. (Ekokompassi.fi, 2020d.)

Vuosimaksulla saa Ekokompassi-sertifikaatin ja logon käyttöoikeuden. Yhden asiantuntijan neuvontakerran, sähköpostituen ympäristöasiantuntijoilta, raportointityökäulun ja näkyvyyttä Ekokompassin verkkosivuilla. Hinnoitteluissa on huomioitu organisaation henkilömäärä tai tapahtuman kävijämäärä.

YRITYKSET	TAPAHTUMAT	RAKENTAMISMAKSU	VUOSIMAKSU
henkilötyövuosi	kävijämäärä	rakentamismaksu	vuosimaksu
0-25	0-6000	1 500 €	500 €
26-50	6001-15000	2 000 €	750 €
51-100	15001-50000	2 500 €	1 000 €
101-250	51000-100000	3 500 €	1 250 €
yli 250	yli 100000	sopimuksen mukaan	sopimuksen mukaan

Taulukko 1: Ekokompassi hinnoittelu 2020.

5.2 Ekotukihenkilö

Vuonna 2006 aloitettu kaupunkien ja julkisten toimijoiden yhteisessä projektissa ekotukihenkilö toimii valistajana ja ympäristöasioiden edistäjänä. Ekotukihenkilön tukena muutosvaiheessa on organisaation johtajisto.

Ympäristövastuullinen käyttäytyminen edellyttää ympäristötietoisuutta. Ympäristötietoisuus tarkoittaa, että henkilö on tietoinen ympäristön tilasta ja ymmärtää oman toimintansa vaikutuksen ympäristöön.

Ekotuki-toimintamallissa ympäristövastuullisuus on määritelty seuraavasti, ”Hän tunnistaa oman vastuunsa ja vaikutusmahdollisuutensa ja pyrkii myös toimimaan sen mukaisesti. Tiedot ja taidot eivät kuitenkaan yksin riitä, vaan tarvitaan oikeaa asennoitumista ja tahtoa vaikuttaa. Johdon tehtävä on osoittaa ympäristöasioiden tärkeys ja se, että niiden hoitamisen suhteen ollaan tosissaan.” (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2014, 6.)

Ekotukihenkilön rooli on olla työyhteisössä ympäristövastuullisuuden edistäjänä ja muutosvoimana. Ekotukihenkilön tukena on olemassa oleva ekotukihenkilöiden verkosto. Tehtävään kuuluu ympäristöjärjestelmän rakentaminen ja toteuttaminen yhteistyössä ympäristövastaavien ja asiantuntijoiden kanssa. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2014, 4.)

Ympäristöasioita huomioon ottava toiminta tarkoittaa, että työpaikoilla vähennetään jätteen syntyä, lajittelua, energiaa säästämällä, liikutaan ympäristöystävällisesti ja

huomioidaan erilaisissa hankinnoissa ympäristönäkökulma. Usein toiminnasta syntyy rahallisia säästöjä. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2014,4.)

Ekotukitoiminta on työpaikkojen arjessa tapahtuvaa toimintaa. Sisäinen viestintä, vuorovaikutustilanteet ja motivointi. Toiminnan tarkoituksena on muuttaa toimintamalleja. Johdon tehtävä on osoittaa ympäristöasioiden tärkeys organisaatiossa. Usein vasta johdon päätökset velvoittavat työntekijöitä toimimaan. Tätä kautta henkilöstö saadaan sitoutumaan tavoitteisiin. Sitoutumista varten tarvitaan aktiivinen ympäristöasioista viestiminen, henkilöstön koulutusta ja resurssien varaaminen toimintaa varten. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2014, 6.)

5.3 ISO 14001 -ympäristösertifikaatti ja ISO 20121- kestävä tapahtumien hallinta

Ympäristöjärjestelmä on kansainvälinen standardi, joka soveltuu kaikenlaisiin-, ja koikiin organisaatioihin. Järjestelmä soveltuu julkiselle sektorille samoin kuin yksityiselle sektorille. Standardin rakenne on yhdenmukainen usean muun kansainvälisen johtamisen standardin kanssa. Standardien rinnakkainen käyttö on mahdollista. (Suomen Standardisoimisliitto SFS ry 08/2019, 7-9.)

Sertifikaatti antaa kattavan ja kokonaisvaltaisen perustan organisaation ympäristöjohtamiselle. Sertifikaatti on tapa parantaa ympäristöasioiden hallintaa, rakentaa, ylläpitää ja kehittää organisaatioiden ympäristöjohtamista. Standardin tarkoituksena on sisällyttää ympäristöasiat osaksi organisaation strategiaan. Järjestelmää rakentaessa tarkastellaan kaikkia toimintoihin, tuotteisiin ja palveluihin liittyviä ympäristökysymyksiä. Tarkoituksena on painottaa johdon vastuuta organisaation ympäristöasioissa. (Suomen Standardisoimisliitto SFS ry 08/2019, 9.)

Sertifikaatin vahvuus on sen lisäosien kanssa muodostama laaja-alainen kokonaisuus. Suosituksen sertifikaatti saa sen tunnettavuuden takia ja laaja-alainen yhteensopivuus vastaavien sertifiointien kanssa. Sertifikaatti on myös kansainvälisesti vertailukelpoinen. Parhaimman käyttöhyödyn saamiseksi kannustetaan koulutuksiin osallistumiseen.

Standardissa noudatetaan PDCA-mallia eli (Plan-Do-Check-Act). Tämä malli on ympäristöjärjestelmän perusta. Standardi korostaa riskilähtöistä ajattelutapaa. Standardi

auttaa tunnistamaan ympäristöriskejä ja näiden mahdollisuuksia toimialalla. Standardi korostaa, että ympäristöasiat ovat osa organisaation kokonaisvaltaista strategia-suunnittelua. (Suomen Standardisoimisliitto SFS ry 08/2019, 9.)

Kuvio 1: ISO-14000 sarjan osat muodostavat kokonaisvaltaisen johtamistyökalun.

Tapahtumanalan organisaatioille ISO 20121 sertifiointi on kestävän kehityksen mukainen hallintajärjestelmä. Sertifikaatti auttaa organisaatioita asettamaan realistisia tavoitteita. Auttaa ottamaan käyttöön toimintaohjeita ja menetelmiä parhaiden käytäntöjen soveltamiseksi tavoitteiden saavuttamiseksi. Standardin mukaan tehty arviointi auttaa organisaatiota parantamaan tapahtumien kestävää kehitystä vähentämällä niiden ympäristövaikutuksia. (SGS 2020a.)

ISO 20121 Event Sustainability Management System merkitsee tapahtumatuotannossa ympäristöä kunnioittavaa toimintaa, tuotantoihin liittyvien kulttuuriresurssien suojelua ja oikeudenmukaista käyttöä sekä toiminnan yhteiskunnallista ja taloudellista hyväksyttävyyttä. Standardia on hyödynnetty isoissa kansainvälisissä tapahtumissa kuten esimerkiksi Lontoon 2012 Olympiakisoissa ja 2012 Malmön Eurovision laulukilpailussa. (Suomen Standardisoimisliitto, 1.8. 2019.)

ISO 20121 on kansainvälinen sertifikaatti ja suunniteltu tapahtuma-alalle. Sertifikaatti soveltuu kaiken tyyppisille tapahtumille ja taustaorganisaatioille. Tarkoituksena selkeyttää strategiaa, mikä lisää työvoiman sitoutumista ja työtapojen yhdenmukaistamista. Yhdenmukaiset työtavat parantavat tehokkuutta ja vahvistaa tiimityötä prosessien selkeydyttyä. Standardi on tarkoitus olla nimenomaan yritysjohtollinen työkalu ja edellyttää organisaatiossa ympäristökysymysten käsittelemistä.

Organisaation arvon muodostuksessa standardi voi vahvistaa organisaation asemaa. Standardin mukainen työskentely voi vahvistaa työntekijöiden motivaatiota, parantaa mainetta ja vahvistaa suhteita avainasiakkaisiin, toimittajiin, kumppaneihin ja muihin ulkoisiin sidosryhmiin, joiden strategiaan kuuluu ympäristövastuullisuus. Lisäksi standardissa pyritään kustannussäästöjen saavuttamiseen materiaalinkulutuksen, jätemäärien ja energian osalta. Tavoitteena on vähentämällä hiilidioksidipäästöjä koko tapahtuman toimitusketjussa.

Tulevaisuudessa ISO 20121 standardin toivotaan olevan vakiinnuttaneen asemaansa kansainvälisesti ja standardin toimintatapojen noudattaminen ja osoittaminen saattaa olla vähimmäisvaatimus kaikille organisaatioille, jotka haluavat toimia tapahtumalalla. (ISO 20121 2020a.)

5.4 Joutsenmerkki

Joutsenmerkin hakemisessa tuoteryhmien kriteerit vaihtelevat. Merkin ylläpito ja uusintahakemus on helpompi kuin ensimmäinen hakemus. Nopeimmillaan merkin voi hankkia muutamasta viikosta kuukauteen. Tämä tarkoittaa, että tuotteen ja palvelun ympäristövaikutus on valmiiksi hyvä. Yrityksellä on tällöin tiedossa tarvittavat taustamateriaalit. (Joutsenmerkki 12/2019,)

Ympäristömerkkiä haetaan Suomen Ympäristömerkinnältä. Jos tuote tai palvelu täyttää kriteerit, Joutsenmerkin saaminen kestää keskimäärin neljä kuukautta (Ympäristömerkintä Suomi, PTCServices Oy 03/2017, 4).

Joutsenmerkintä edellyttää, että hotelli, ravintola tai kongressikeskus pyrkii aktiivisesti vähentämään jätemääriä ja vedenkulutusta. Lisäksi Joutsenmerkityn yrityksen ympäristötyöhön kuuluu kemiallisten tuotteiden käytön vähentäminen. Saadakseen Joutsenmerkin hotellin, ravintolan tai kongressikeskuksen on esimerkiksi täytettävä tiettyjä kriteerejä ja alaan liittyviä pakollisia vaatimuksia. Yksi raja-arvoista on energiankulutus. (joutsenmerkki.fi, 2020a)

Joutsenmerkin hankkiminen ei onnistu ilman johdon päätöstä. Merkin hankinta vaatii aikaa ja työtä. Toisinaan myös hakuprosessista aiheutuu kustannuksia. Merkin hankinnan taustalla on tarve. Tarve on voinut syntyä suorana kysyntänä asiakkailta, brändäys tai halu vähentää ympäristön kuormitusta. (Joutsenmerkki 12/2019, 5)

Joutsenmerkin kustannukset muodostuvat hakemusmaksusta ja vuosimaksusta. Yrityskohtaisesti maksut muodostuvat tuotteeseen tai palveluun tarvittavista muutoksista, mahdollisista testeistä ja hakemukseen tarvittavasta työstä. Päätös hakuprosessin aloittamisesta kannattaa tehdä, kun tiedossa on saatava hyöty ja kustannukset. (joutsenmerkki 12/2019, 5)

Uusi hakemus	uusinta hakemus
3000€ /yksikkö	1500/ yksikkö

Taulukko 1: Joutsenmerkki hakemuskustannus

Prosessi kannattaa aloittaa aloituspalaverilla. Hakemuksen täydentäminen ja tarkentaminen pitkittää hakuprosessia. Hakuprosessissa on mahdollista käyttää apuna konsulttia. Merkin käyttöoikeus on määräaikainen ja kriteerejä tarkennetaan ja tiukennetaan säännöllisesti. Uudistuneiden kriteerien mukainen siirtymä aika on noin yksi vuosi. (joutsenmerkki 12/2019, 7-9).

Työtuntimäärä	Laajennus/muutos/
1-4h	375 €
4-8h	750 €
8h ja enemmän	1 500 €

Taulukko 2: Joutsenmerkin hinnoittelun kriteerit hakuprosessissa.

TARKASTUS- KÄYNTIMAKSUT			
Pohjoismaa	Eurooppa	Euroopan ulko- puolelle	Lisäpäivät
500€ / käynti	1,500 €	2,500 €	1000€/pv

Taulukko 3: Joutsenmerkin seuranta kustannukset.

5.5 WWF Green Office

WWF:n Green Office- sertifikaatti on johtamisjärjestelmä. Järjestelmän sivuilla luetaan valmis järjestelmä, jossa tavoitteet alkukartoituksessa selvitetty ja työkalut tavoitteiden määrittämiseen ja tulosten seuraamiseen. Etuina valmiissa ympäristömallissa on kustannustehokkuus, kilpailukyvyyn parantaminen, vastuullinen työnantajakuva ja riskienhallinta. (wwf.fi, Green Office 2020a.)

WWF Green Officen teemat keskittyvät johtamiseen, viestintään, energian kulutus, hankinnat, kierrätys, liikkuminen ja ruoka. Teemoja voi vaihdella vuosittain ja ympäristöohjelman painotusten valinnassa saa tukea. (wwf.fi, Green Office 2020b.)

Sertifikaatin kustannukset muodostuvat liittymismaksusta ja vuosimaksusta. Maksuihin vaikuttaa organisaation koko. Maksuilla saa käyttöoikeuden järjestelmiin, sertifikaatin käyttöoikeus, tapaamisia ja verkostoitumista, neuvontaa ja oppaita. (wwf, Green Office 2020c.)

ORGANISAATIOT		
Henkilöstön määrä	Liittymismaksu	Vuosimaksu
1-30	1 500 €	2 000 €
31-60	2 000 €	2 800 €
61-100	2 500 €	3 500 €
101-300	3 000 €	4 800 €
301-700	4 000 €	5 800 €
701-1200	5 000 €	7 500 €
1201-2000	6 000 €	8 500 €
yli 2000	sovitaan erikseen	sovitaan erikseen

Taulukko 4. Green Office-kustannukset.

Hakuprosessissa selvitetään aluksi organisaation lähtötilanne. Sertifikaatti toimii ympäristöjohtamisen välineenä. Kartoitusten pohjalta tehdään vuosittainen ympäristöohjelma. Kun ympäristöjärjestelmä on valmis ja auditoitu sertifikaatti on valmis, mutta vaatii sitoutumista jatkuvaan kehittämiseen. Saatu sertifikaatti on tunnustus organisaatiolle, että ympäristöjärjestelmän toiminta vastaa ulkoisesti asetettuja kriteerejä ja jatkuvaan parantamiseen on sitouduttu. (wwf.fi, Green Office 2020d.)

WWF:n Green Office sertifikaatin lisäksi on LEED-sertifikaatin, jotka ovat toimistotilojen käyttäjille suunnattuja ympäristöä vähemmän kuormittavia sertifikaatteja. Sertifioidut toimistot viestivät Green Office-merkillä olevansa ympäristötietoinen ja ottavan vastuunsa omasta hiilijalanjäljestään. Henkilöstöjohtamisessa vastuullisuustyö näkyy Green Office-sertifikaatin tarkoituksena pyrkiä kehittämään työntekijöiden kestäviä työtapoja ekologisiksi ja lisäämään henkilöstön ympäristötietoutta. Green Officen tavoitteena mainitaan motivoida henkilökuntaa ja saada aikaan myös yritykselle kustannussäästöjä. (ML real estate, 2020a)

Mittarointi ja tulosten esittäminen on nostettu mallissa korkealle. Syinä on, että mittaroinnin avulla ja tuloksia esittämällä voidaan esittää henkilökunnalle, johdolle, sidosryhmille ja asiakkaille, että ympäristötyöllä ja valinnoilla on merkitystä. Tulosten avulla organisaatio voi viestiä olevansa ympäristövastuullinen. (wwf.fi, Green Office 2020e.)

5.6 EU-ympäristömerkki ja Vihreälippu

EU-ympäristömerkki voidaan myöntää tuotteelle tai palvelulle, jolle on ennalta määritellyt ympäristökriteerit. Ympäristömerkin edellyttäminen julkisessa hankinnassa

helpottaa ympäristöasioiden huomioimista hankinnoissa. Hankittavien ympäristömerkittyjen tuotteiden ja palveluiden määrää voidaan mitata. EU-ympäristömerkki on ISO 14024 –standardin mukainen ympäristömerkki. Maksut muodostuvat hakeusmaksusta ja vuosimaksusta. (Ympäristömerkintä Suomi, PTCServices Oy 03/2017, 4)

EU-ympäristömerkki ja Joutsenmerkin ovat helpottamassa ympäristöystävällisten tuotteiden ja palveluiden tunnistamista. Tavoitteena on, että hankinnoissa suosittaisiin ympäristömerkittyjä tuotteita. Kumpaakin ympäristömerkkiä haetaan Suomen Ympäristömerkinnältä. Jos tuote tai palvelu täyttää kriteerit, saaminen kestää keskimäärin neljä kuukautta. (Ympäristömerkintä Suomi, PTCServices Oy 03/2017, 4)

Vihreä lippu on tarkoitettu kestävän kehityksen ohjelmaksi päiväkodeille, kouluille, oppilaitoksille sekä lasten ja nuorten vapaa-ajantoimijoille. Kustannukset muodostuvat lukuvuosimaksusta. Maksuun kuuluu Kansainvälisen Eco-Schools-sertifioinnin ja verkoston. Maksuun kuuluu myös neuvontaa ja tukipaketti. Hakuprosessissa huomioidaan yhteistyössä tehty toimintasuunnitelma samassa toimipisteessä toimiville yksiköille. (vihreä lippu 2020a).

Suunnittelussa ja toteutuksessa on ympäristöraati, joka koostuu lapsista ja aikuisista. Toimintaa toteutetaan projektin mukaisesti. Toiminnasta tehdään alkukartoitus ja toimintasuunnitelma. Suunnitelma lähetetään arvioitavaksi. Toimintaan sitouttaminen ja tavoitteiden toteuttamisen seuranta. Projektin jälkeen tehdään loppuraportti. (Vihreä lippu 2020b).

6 KYSELY JA TULOKSET

Ympäristösertifikaatit ja -, ohjelmien kartoitusprosessi aloitetaan nykytilan määrittelyllä. Tästä syystä tein kyselyn, joka toimitettiin henkilökunnalle ja talon sisäisille toimijoille. Kyselyssä selvitettiin kaupungin kestävän kehityksen toimien tuntemista, arviota talon tämänhetkisestä tilanteesta eri yksiköissä ja tahtotilaa ympäristöarvojen huomioimiseen työpisteissä.

Sähköposti kysely lähetettiin Espoon kulttuurikeskuksen henkilökunnalle ja talon toimijoiden edustajille Tapiolan sinfonietta, Espoon musiikkiopisto, Espoon kaupungin teatteri, palveluliikelaitoksen ja Kahvila-ravintola Nuotti.

Vastauksia sähköpostikyselyyn saapui 13 kappaletta. Vastausten määrä oli vähäinen, joten vastauksista ei voi tehdä koko taloa koskevia yhteenvetoja. Eikä vastauksista voi saada selville nykytilannetta tai tahtotilaa.

Tutkimuksen onnistumista voidaan arvioida kuinka hyvin tutkimuskysymys antaa vastauksia tai tuo selkeyttä ongelmaan. Kvantitatiivinen tutkimus antaa numeraalista tietoa ja kvalitatiivinen laadulliseen ja tulkittavaan muotoon saatettavaa materiaalia. Pyrin muotoilemaan kysymykset lomakkeelle niin, että niitä oli helppo vertailla tilastollisesti, mutta avoimilla kysymyksillä vastaajat saivat tuoda esille oman mielipiteensä. (Mäntyneva, Heinonen, Wrangle 2008, 30-32).

Kyselytutkimuksessa kysymykset esitetään kysymyslomakkeen välityksellä. Haastattelututkimuksessa kysymykset esitetään haastattelulomakkeella suoraan vastaajalle. Kyselytutkimus on määrällinen tutkimus, jossa sovelletaan tilastollisia menetelmiä. Samassa tutkimuksessa voidaan hyödyntää molempia lähetystapoja. Vapaamuotoisia vastauksia on mielekkäämpää analysoida laadullisilla menetelmillä, mutta vastauksia voi esittää myös määrällisillä menetelmillä. (Vehkalahti 2014, 11-13.)

Jos perusjoukkoa on vaikea tai mahdotonta määritellä ei pidä puhua otoksesta. Vastaukset ovat sattumanvaraisia. Aineistoja voi kutsua myös näytteiksi. Jos etukäteen on määriteltä tutkimuksen tarpeisiin suunnatut vastaajat, kyseessä on harkinnanvarainen näyte. Johtopäätökset rajoittuvat kyselyyn vastanneisiin. Kysely tähän opinnäytetyötä varten lähetettiin valitulle jo ennakoon valitulle joukolle. (Vehkalahti 2014, 46-47).

Tein valitut henkilöhaastattelut syksyllä 2019 ravintolapalveluiden edustajalle ja laitoshuollon ja kiinteistöhuollon edustajalle. 2020 keväällä kyselylomake lähetettiin sähköisesti. Kysymykset 1-5 olivat kyllä tai ei kysymyksiä ja kysymykset 6-8 olivat avoimen vastauksen kysymyksiä.

Espoon kaupungin kestävän kehityksen ohjelmia ja suunnitelmia vastaajista ei enemmistö tuntenut, mutta suurin osa on tutustunut Espoon kaupungin ohjeistukseen kestävästä kehityksestä työpaikalla.

Kaikki vastaajat olivat samaa mieltä, että Espoon kulttuurikeskuksella tulisi olla ympäristösuunnitelma. Kestävän kehityksen periaatteet saisi tuoda näkyvämmiin esille 12 vastaajan mielestä. Energiaratkaisuihin kokivat 10 henkilöä voivansa vaikuttaa.

Avoimissa kysymyksissä kestävän kehityksen periaatteiden huomioimisesta nykytilanteessa oltiin erimielisiä. Joko koettiin huonoksi, koska kierrätystä ei ole. Kehitystä on havaittu ja toiminnan tehostuneen ja osattiin mainita kierrätys mahdollisuuksiksi pahvi, bio-, lasi-, paperi- ja muovijäte.

Eräs vastaaja mainitsi, että arjen käytännöissä kestävän kehityksen periaatteet näkyvät, "hankinnoissa, materiaalien suunnitteluissa, painatusmäärissä, energian käytössä (esim. valaistus). Tarkasti harkitut hankinnat, ei-kertakäyttökulttuuria, asioiden uudelleen käyttö/mahdollisuudet kierrättää (mm. toimistoympäristö) ."

Toinen vastaaja taas toi esille yksiköiden väliset erot, kuinka toiminta on yksiköiden sisäistä toimintaa. "Tunnen paremmin oman organisaationi periaatteet kuin koko talon periaatteet. Toivottavasti käytämme luontoa säästävää energiaa ja pystymme vähentämään päästöjä. Jokainen organisaatio toivottavasti tarkkailee kulutustottumuksiaan ja kierrätystapojaan, toivottavasti hankitaan elinkaareltaan pitkäikäisiä tuotteita. Sosiaalisen kestävyuden puitteissa noudatamme tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta."

Ympäristömerkkien suosimisessa hankinnoissa ja hankintoihin vaikuttamisesta vastaajat kokivat voivansa vaikuttaa suoraan tai eivät itse voineet vaikuttaa, mutta pystyivät ehdottamaan. Kaupungin hankintakriteereitä kritisoitiin tuomalla esille, että yleensä valitaan halvin. Eräs vastaaja ei ole itse pitänyt kriteerinä, mutta pohti voisiko se olla kaupunkilaajuisesti jokin kriteeri, jonka perusteella voi tehdä hankintapäätöksen ja etsiä toimittajaa.

Ravintolapalvelut tuo esille avoimissa vastauksissa organisaation ympäristöarvot. Kanresta käyttää jo nyt ravintolatoiminnassa ympäristömerkittyjä tuotteita mahdollisimman paljon. Kanresta Oy siirtyi Kiillon tuotteisiin. Yrityksenä etsii jatkuvasti ympäristöä vähemmän kuluttavia raaka-aineita ja pakkausmuotoja. Kanresta on myös mukana portaatt Luomu hankkeessa.

Kyselyssä tunnistettiin useampi ympäristömerkki. Mainituista Joutsenmerkki, WWF:n Green Office ja EU ympäristömerkki olivat tunnetuimpia kun taas ISO sertifikaatteja ei nimeltä mainittu. Vastaukset olivat suurimmaksi osaksi ympäripyöreitä, joten ympäristömerkkien tunnettavuudesta ei tässä tapauksessa pysty muuta päättelemään.

7 LOPPUPÄÄTELMÄT

Kulttuurikeskukseen on suunnitteilla lähitulevaisuudessa perusparannuskorjaus. Peruskorjaus antaa mahdollisuuden tehdä uudistuksia ja mahdollistaa kestävästä kehitystä edistävien vaihtoehtojen huomioon ottamisen tulevaisuudessa. Kulttuurikeskuksessa on tehty lähiaikoina strategiauudistusta ja johtamisenlinjauksia.

Espoon kulttuurikeskuksen vuotoiset menot ovat n. 2,5 miljoonaa euroa. Toimintayksikön ja talon kuluja katetaan määrärahojen lisäksi ohjelmistosta kertyvällä nettobudjetilla. Espoon kaupungin strategiaan kuuluu kestävä kehitys. Espoon kulttuurikeskuksen Vuoden 2020 toimintasuunnitelmassa on tavoitteiksi määritelty seuraavat kohdat. Ympäristösertifikaatti, ekologisten ratkaisujen varmistaminen ja niiden sujuvoittaminen.

Tämän opinnäytetyön pohjalta voi Espoon kulttuurikeskuksessa johtamisen tahtotilan ja taloudellisen tilanteen mukaan kevään 2020 poikkeusajan jälkeen suunnitella kestävästä kehityksen linjausten mukaisen ympäristöjohtamiseen nojaavan ympäristöstrategian, jonka pohjalta voidaan määrittää strategiset tavoitteet.

Tämän opinnäytetyön pohjalta voi toteuttaa toisen opinnäytetyön valitun ympäristösertifikaatin hakuprosessin vaiheet ja toteuttamiseen vaaditut toimenpiteet.

Voiko kulttuurikeskuksessa toteuttaa tapahtumakonsepti ympäristöohjelman vaatimukset huomioiden? Onko ympäristösertifikaatti välttämätön Espoon kulttuurikeskuksessa toimivien yksiköiden kannalta vai onko olemassa muita vaihtoehtoja? Nämä sopisivat jatkoselvitykseen myös toiseen opinnäytetyöhön.

Seuraavaksi askeleeksi ennen ympäristösertifikaatin hakuprosessin aloittamista ehdotan Espoon kulttuurikeskuksen ympäristösuunnitelman toteuttamista. Espoon kaupunki järjestää hallinnollisille esimiehille ja päälliköille kestävästä kehityksen koulutusta. Koulutus antaa esimiehille käytännön keinoja, kuinka kestävyteen liittyvät strategiatavoitteet tarkoittavat ja kuinka ne voidaan ottaa mukaan arkitoimintaan työpaikalla.

7.1 Jatkotoimenpide ehdotelma

Kulttuurikeskuksessa voi tämän opinnäytetyön jälkeen aloittaa ympäristöstrategian suunnittelua ja käyttöönottoa. Yksiköiden edustajista voidaan luoda ympäristötyöryhmän, joka Espoon kaupungin ohjeiden ja asetusten mukaan voi aloittaa ympäristöstrategiaa toteuttamisen. Työryhmän tulisi ensityökseen toteuttaa ympäristösuunnitelma Espoon kulttuurikeskukselle.

Espoon kulttuurikeskuksen henkilökunnasta voi valita henkilön ekotukitoimintaan Espoon kaupungin sisäiseen koulutukseen. Espoon kulttuurikeskuksen ekotukihenkilö saa koulutuksen ja vertaistukea ympäristöarvojen jalkauttamiseen käytäntöön ja työyhteisöön. Kiinteistöhoitaja palveluliikelaitoksen puolelta on tämän koulutuksen käynyt.

Espoon kulttuurikeskuksen kierrätystä tulisi tehostaa kolmikantakeräysastiolla. Poistaa käytöstä aulatiloissa olevat nykyiset sekajäteroskakorit. Espoon kaupungilla kannustetaan kestävään kehitykseen ja valmiita toimintamalleja on jo olemassa kaupungin yksiköiden toimintaan toteutettavaksi.

Energiankulutukseen kiinnitetään huomiota LED-valaistuksella. Perusparannuksessa valaistukseen ja energiankulutukseen voi huomioida liiketunnistevalaistusten käyttöönoton. Toimistotyötiloissa ja opetusluokkatiloissa valot palaisivat vain silloin kuin tiloissa työskennellään. Liiketunnistevalaistukset porraskäytävissä myös parantaisivat turvallisuutta, koska valojen sammutus ei onnistuisi valotaulusta.

Ympäristösuunnitelmaan tulee kaikki talon toimijat sitouttaa. Ympäristösuunnitelma on ekotukihenkilön apuna ja toimii pohjana mahdolliselle hakuprosessille ja ympäristöjohtamiselle Espoon kulttuurikeskuksessa.

LÄHTEET

Ekokompassi.fi 2020a. Ekokompassin rakentaminen. Alkukartoituksen tekeminen. Viitattu 20.3. 2020. <https://ekokompassi.fi/palvelut/rakentaminen-ja-yllapito/>

Ekokompassi.fi 2020b, Ekokompassin rakentaminen. Ympäristöohjelman laatiminen. Viitattu 20.3.2020. <https://ekokompassi.fi/palvelut/rakentaminen-ja-yllapito/>

Ekokompassi.fi 2020c. Ekokompassin rakentaminen. Ympäristöohjelman toteutusohjelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Viitattu 20.3.2020. <https://ekokompassi.fi/palvelut/rakentaminen-ja-yllapito/>

Ekokompassi.fi 2020d. Ekokompassin hinnoittelu, Rakentamismaksu maksetaan keran yhteistyön alkaessa ja se sisältää. Viitattu 20.3.2020. <https://ekokompassi.fi/palvelut/hinnasto/>

Espoon kaupunki, Essi. Espoo tarina, jäteasiat, jätteiden lajittelu. Viitattu 1.3.2020. <https://espoo365.sharepoint.com/sites/Espootarina/SitePages/Jäteasiat.aspx?web=1>

Espoo Tarina, jäteasiat, jätteiden lajittelu 2020. Viittaus 1.3.2020. <https://espoo365.sharepoint.com/sites/Espootarina/SitePages/Jäteasiat.aspx?web=1>

Espoon ympäristökeskus 2017. Espoon ympäristötavoitteet 2017-2021. <https://www.espoo.fi/download/noname/%7B225FCF2D-E62E-40CA-B29B-657BEA5CCBE1%7D/93211>.

Hulda Outi 21.2.2020. Espoo on kestävä kehityksen kaupunki – perusturvajohtaja haastaa kaikki mukaan!. Viitattu 22.4.2020. <https://espoo365.sharepoint.com/sites/Ajankohtaista/SitePages/Espoo-on-kestävän-kehityksen-kaupunki---perusturvajohtaja-haastaa-kaikki-mukaan!.aspx>

Huuskonen Antti, 13.12.2018. Miten laatujärjestelmän rakentaminen etenee. Blogi. Viitattu 16.4.2020. <https://talentree.fi/blogi/miten-laatujarjestelman-rakentaminen-etenee/>

Ilmasto-opas.fi 2020a. Kulttuurin hiilijalanjälki arviointi on haastavaa. Artikkel. Viitattu 18.2.2020. <http://ilmasto-opas.fi/fi/kunnat/hillinta-ja-sopeutuminen/-/artikkeli/f6ff6d43-44d1-4c49-b975-8bbdb932b87e/hillinta.html>

Ilmasto-opas.fi 2020b. Kunnat voivat osaltaan luoda uutta ilmastokulttuuria. Artikkel. Viitattu 18.2.2020. <http://ilmasto-opas.fi/fi/kunnat/hillinta-ja-sopeutuminen/-/artikkeli/f6ff6d43-44d1-4c49-b975-8bbdb932b87e/hillinta.html>

ISO 20121 2020a. What are the benefits of ISO 20121? Viitattu 20.4.2020.
<http://www.iso20121.org/>

Joutsenmerkki.fi. Kriteerit.Hotellit,ravintolat ja Kongressikeskukset. 20.3.2020.
<https://joutsenmerkki.fi/kriteerit/055-hotellit-ravintolat-ja-kongressikeskukset-4/>

Koipijärvi, Terhi & Kuvaja, Sari 2017. Yritysvastuu: johtamisen uusi normaali. Viro: Printon.

Lindroos, Juha & Teriö, Jaana 2012. Vastuullisen ja kestävä tapahtumatuotannon elementit. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. julkaisuja 138/2012. Viitattu 1.3.2020. URN:ISBN:978-951-830-241-7.

Lund, Peter. Energiaa koko maapallolle-ilman päästöjä. 2017. Teoksessa Ahola, Sari (toim.) 2017. Kirjava käsikirja kestäväan kehitykseen. EU: Tammi.

ML real estate, 2020a.Kiinteistöjen ja toimitilojen käyttäjien ympäristösertifikaatti. blogi 5.4.2012. Viitattu 1.3.2020. <http://www.mlrealestate.fi/kiinteistoblogi/uutiset/kiinteiston-ja-toimitilojen-kayttajien-ymparistosertifikaatti>

Ollikainen, Markku & Pohjola, Matti 2013. Talouskasvu ja kestävä kehitys.Suomalainen taideakatemia. Julkaisuja 4/ 2013. viitattu 17.4.2020. ISBN 978-951-41-1105-1.

SGS 2020a. Kestävä kehitys. ISO 20121- vastuulliset tapahtumat. Viitattu 25.3.2020.
<https://www.sgs.fi/fi-fi/sustainability/management-and-compliance/organization-and-events/iso-20121-sustainable-events>.

Suomen kuntaliitto. 2016. Kuntaviestinnän opas: ohjeet kunnan ja kuntapalveluja tuottavan yhteisön viestintään ja markkinointiin. Helsinki: Kuntatalon paino.

Suomen Standardisoimisliitto, 1.8.2019. Standardi tuo kestävä kehitystä tapahtumiin. Uutinen. Viitattu 20.4.2020. <https://www.sfs.fi/ajankohtaista/uutiset/standardi-tuo-kestavaa-kehitysta-tapahtumiin.5182.news>.

Tynkynen, Oras & Berninger, Kati. 2017. Nettopositiivisuus: menestyvän ja vastuullisen liiketoiminnan uusi taso. Liettua: BALTO print.

Vallo, Helena & Häyrinen, Eija. 2016. Tapahtuma on tilaisuus: tapahtumamarkkinointi ja tapahtuman järjestäminen. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma.

Vehkalahti, Kimmo. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lectura. Ympäristömerkintä Suomi Oy,

Vehviläinen Taina, Viestiminen kestävästä kehityksestä. 29.7.2019. Espoo kaupunki sisäinen tiedote. Viitattu 1.3.2020. <https://espoo365.sharepoint.com/sites/Espootarina/SitePages/Viestiminen-kestavasta-kehityksesta.aspx>

Vihreä lippu 2020a. Liity mukaan. Viitattu 25.3.2020. <https://vihrealippu.fi/liity-mukaan/>

Vihreä lippu 2020b. Vihreä lippu -ohjelman toimintamalli askel askeleelta. Viitattu 25.3.2020. <https://vihrealippu.fi/projekti/>

wwf.fi, Green Office 2020a. Ympäristöjärjestelmä työpaikallasi. Viitattu 15.3.2020. <https://wwf.fi/greenoffice/ymparistovastuuta-tyopaikoille/>

wwf.fi, Green Office 2020b. Mistä oikeastaan syntyvät toimiston ympäristövaikutukset. Viitattu 20.3.2020. <https://wwf.fi/greenoffice/mika-green-office/>

wwf, Green Office 2020c. Liittymismaksu. Viitattu 15.3.2020. <https://wwf.fi/greenoffice/hinnasto/>

wwf.fi, Green Office 2020d. Ympäristöjärjestelmä ja sertifikaatti. Lainattu 20.4.2020. <https://wwf.fi/greenoffice/mika-green-office/>

wwf.fi, Green Office 2020e. Konkreettisilla tuloksilla sitoutat henkilöstön ja vaikkuvat asiakkaat. Viitattu 20.4.2020. <https://wwf.fi/greenoffice/tarina/mittaaminen-luopohjan-vaikuttavalle-ymparistotyolle/>

Ympäristömerkintä Suomi & PTC Services Oy. 03/2017. Opas ympäristömerkin käyttämiseen julkisissa hankinnoissa. Julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain mukaan (1397/2016) 1.1.2017.

LIITTEET

Kuvio 1: ISO-14000 sarjan osat muodostavat kokonaisvaltaisen johtamistyökalun. Viitattu 20.4.2020

https://www.sfs.fi/files/8066/160318_SFS_infografiikka_nettiin.jpg

Taulukko 1: Ekokompassi hinnoittelu 2020. Viitattu 20.3.2020.

<https://ekokompassi.fi/palvelut/hinnasto/>

Taulukko 1: Joutsenmerkki hakemuskustannus. Joutsenmerkin maksut. Viitattu 20.4.2020. <https://joutsenmerkki.fi/kriteerit/055-hotellit-ravintolat-ja-kongressikeskukset-4/>

Taulukko 1: Joutsenmerkin hinnoittelun kriteerit hakuprosessissa. Joutsenmerkin maksut. Viitattu 20.4.2020. <https://joutsenmerkki.fi/kriteerit/055-hotellit-ravintolat-ja-kongressikeskukset-4/>

Taulukko 3: Joutsenmerkin seuranta kustannukset. Joutsenmerkin maksut. Viitattu 20.4.2020. <https://joutsenmerkki.fi/kriteerit/055-hotellit-ravintolat-ja-kongressikeskukset-4/>

Taulukko 4. Green Office-kustannukset. Viitattu 20.4.2020. <https://wwf.fi/greenoffice/hinnasto/>